

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІТОЦЕНОТИЧНИЙ АНАЛІЗ І СИНТАКСОНОМІЯ РОСЛИННОСТІ

—

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Освітня програма Екологія

Спеціальність 101 Екологія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №7
від “20” січня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Фітоценотичний аналіз і синтаксономія рослинності
Викладач	Різничук Надія Іванівна
Контактний телефон	+380500525193
Е-mail викладача	nadiia.riznychuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/вечірній
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Курс / семестр	1/1
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	Очно, дистанційно (е-мейл та месенджер – щоденно у робочі години)

2. Анотація до навчальної дисципліни

Дисципліна «Фітоценотичний аналіз і синтаксономія рослинності» є вибірковою дисципліною ОП «Екологія» третього рівня вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки», кваліфікація: доктор філософії. Предметом вивчення фітоценотичного аналізу і синтаксономії рослинності є вивчення закономірностей будови, флористичної та екологоценотичної різноманітності, структурної організації та взаємозв'язків і взаємозалежностей між ценобіонтами у фітоценозах. Курс передбачає сформулювати у здобувачів вищої освіти теоретичні знання про флору фітоценозів, її пристосування до умов зростання, сукцесійні зміни в угрупованнях, а також набуття навиків сучасних методів фітоценотичних досліджень.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета курсу є формування системи фітоценологічних знань та засвоєння методики вивчення рослинного покриву в природі з наступним опрацюванням зібраного матеріалу в лабораторних умовах. Вміння класифікувати рослинність прилеглих до населеного пункту територій та складати її компетентну характеристику має прикладне значення, оскільки створює основу раціонального природокористування.

аспіранти повинні **знати:**

- поняття "фітоценоз", його основні типи (лісовий, лучний, болотний, степовий);
- основні закономірності будови, асоціювання видів, життя і розвитку фітоценозів;
- особливості взаємозв'язку фітоценозів з довкіллям;
- структурну організацію фітоценозу;
- шляхи керування фітоценозами з метою раціонального використання рослинних ресурсів;
- основні одиниці класифікації рослинності України за методом Браун-Бланке;
- рослинні угруповання своєї місцевості, занесені в Зелену книгу;

- рослинні угруповання своєї місцевості для реалізації краєзнавчого принципу викладання шкільного курсу біології у 6 класі.
- аспіранти повинні **уміти**:
- визначати об'єднання фітоценозів у рослинних угрупованнях своєї місцевості для шкільної та позашкільної роботи;
  - давати екологічний, історико-генетичний, систематичний аналіз рослинних угруповань;
  - визначити таксони згідно еколого-фітоценотичної та еколого-флористичної класифікацій.

4.Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері екології, охорони природи та раціонального природокористування, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики, застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність працювати у міжнародному контексті.

ЗК02. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового та загальнокультурного світогляду із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК03. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері екології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК04. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти у сфері екології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їх реалізації.

СК05. Здатність застосовувати сучасні інструменти, електронні інформаційні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності, зокрема для моделювання процесів та прийняття оптимальних рішень у сфері екології, охорони природи та раціонального природокористування.

СК06. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

Програмні результати навчання

ПРН01. Глибоко розуміти концептуальні принципи та методологію природничих наук, формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання з метою розв'язання значущих наукових та науково-прикладних проблем екології.

ПРН02. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з екології, охорони довкілля та оптимізації природокористування з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати

власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН03. Вільно презентувати та обговорювати державною та іноземною мовами з дотриманням норм академічної етики результати досліджень, наукові та прикладні проблеми з екології, охорони довкілля та оптимізації природокористування, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних вітчизняних та міжнародних наукових виданнях.

ПРН04. Розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни, дотичні до предметної області екології у закладах вищої освіти.

ПРН05. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні інженерні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику з врахуванням соціальних, етичних, економічних, екологічних та правових аспектів.

ПРН06. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку оброблення й аналізу інформації з проблем екології та дотичних питань, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

ПРН07. Мати сучасні концептуальні знання та високий методологічний рівень у сфері екології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень.

5. Організація навчальної дисципліни

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість
Лекції	20
Семінарські заняття	20
Лабораторні заняття	20
Самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс/рік навчання	Нормативна/вибіркова
1	101 Екологія	1	вибіркова

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	лекції	семінарські заняття	лабораторні заняття	сам. роб
Тема 1. Фітоценологія як наука. Поняття про фітоценоз.	2	2	2	12
Тема 2. Фітоценоз, його ознаки та властивості.	2	2	2	12
Тема 3. Основи популяційної фітоценології.	2	2	2	12
Тема 4. Відносини рослин у фітоценозах.	2	2	2	12

Тема 5. Структурна організація фітоценозу.	2	2	2	12
Тема 6. Кількісні та якісні співвідношення між видами у фітоценозах.	2	2	2	12
Тема 7. Екологія рослинних угруповань.	2	2	2	12
Тема 8. Життєві форми рослин. Ординація рослинності.	4	2	2	12
Тема 9. Зміни фітоценозів у часі.	2	2	2	12
Тема 10. Рослинність України та зональність її розподілу. Созологічні аспекти фітоценології.	2	2	2	12

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінка знань аспірантів здійснюється за 100 бальною шкалою. 50 балів аспірант отримує під час проведення практичних та лабораторних занять; 50 балів аспірант отримує за складання екзамену.
Семінарські та лабораторні заняття	Робота на семінарських та лабораторних заняттях оцінюється за наступними критеріями: – присутність на занятті та підготовлений конспект згідно плану семінарного заняття - 1 бал; - опрацювання проблемних питань та їх усне обговорення в дискусійній формі (доповнення, відповіді на запитання викладача, висловлювання своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань, тощо) - 3 бали; - виступ із доповіддю на питання, яке визначене планом практичного завдання - 4 бали (за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню); - якщо при виступі проявлена ґрунтовна підготовка, висловлюється власна точка зору щодо означеної проблеми, яка підкріплюється відповідною аргументацією, використовується попередньо розроблена презентація, подані правильні відповіді на уточнюючі запитання викладача та студентів - 5 балів. Таким чином участь в роботі семінарських занять може забезпечити отримання до 5 балів за одне заняття. В межах 10 запланованих семінарських занять є обов'язковою 1 (одна) усна відповідь.
Умови допуску до підсумкового контролю	Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок, які отримав аспірант. Аспірант допускається до підсумкового контролю (екзамен) за умови виконання усіх запланованих видів робіт і отримання 25 і більше балів (максимально – 50).
Підсумковий контроль	Форма контролю - іспит; форма здачі – тестування у системі d-learn.

7. Політика навчальної дисципліни	
Академічна доброчесність	Політика дисципліни "Фітоценотичний аналіз і синтаксономія рослинності" передбачає дотримання правил поведінки аспірантів і викладачів, передбачених Кодексом честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №11, від 28 листопада 2021 року).
Відвідування занять	Аспіранти зобов'язані відвідувати усі заняття (лекції, семінари та лабораторні), незалежно у якій формі вони проводяться (аудиторно, дистанційно, індивідуальний графік навчання). Систематичні пропуски занять, без поважних на те причин, є підставою для недопущення аспірантів до складання семестрового контролю. Пропуски занять за поважних причин, підтверджених документально, відпрацьовуються. У будь-якому випадку аспіранти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх передбачених видів робіт.
Неформальна освіта	Сертифікат про проходження курсу (Udemy, Prometheus, Coursera, DAAD, Edera), зміст якого частково або повністю відповідає змісту дисципліни дає можливість замінити або доповнити підсумковий тестовий контроль згідно з «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (наказ ректора №672 від 24.11.2022).
8.Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Фітоіндикація екологічних факторів. – Київ: Наукова думка, 2012. – 102 с. 2. Дідух, Яків Петрович. Основи біоіндикації [Текст] : [монографія] / Я. П. Дідух ; [відп. ред. акад. НАН України Д. М. Гродзинський] ; Нац. акад. наук України, Ін-т ботаніки ім. М. Г. Холодного. - К. : Наукова думка, 2012. - 342, [15] с. : кольор. іл. - (Проект "Наукова книга"). - Парал. тит. арк. англ. - Бібліогр.: с. 312-339. - 300 прим. - ISBN 978-966-00-1255-4 1. Соломаха В.А. Синтаксономія рослинності України. Третє наближення. – Київ: Фітосоціоцентр, 2008. – 296 с. 2. Фельбаба-Клушина Л.М., Комендар В.І. Фітоценологія з основами синфітосозології. – Київ: Арістей, 2012. – 350 с. 3. Давидова А. Синтаксономія рослинності національного природного парку «Джарилгацький». Клас <i>Festucetea vaginatae</i>. – Київ: Фітосоціоцентр, 2020. – 180 с. 4. Крамарець В., Бредихіна Я. Синтаксономія спонтанної рослинності Мелітопольського регіону. – Запоріжжя: Вид-во Запорізького університету, 2019. – 112 с. 5. Сорока М., Вожняк А., Пліхтяк П., Гойчук А., Кульбанська І. Системно-структурні особливості фітобіоти ялицево-букових лісів Покутських Карпат. – Івано-Франківськ: Наукова думка, 2021. – 185 с. 	

6. Сіра О.Є., Гамуля Ю.Г. Еколого-фітоценотичний аналіз флори берегової смуги Іського пункту (Зміївський р-н, Харківська область). – Харків: Харківський національний університет, 2021. – 112 с.
7. Куземко А.А. Рослинність долини р. Південний Буг у степовій зоні: синтаксономія, динаміка, охорона. – Миколаїв: Вид-во Миколаївського університету, 2022. – 235 с.
8. Різничук Н.І., Камінська Х.І., Сикута М.Р. Вплив едафокліматичних умов біотопів на віталітет і потенціал відтворення ценопопуляцій видів роду *Polygonatum* Mill. Науково-практичний журнал "Екологічні науки" Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів України, 2020.
9. Різничук Н.І., Миленька М.М., Бабак О.В. Едафо-кліматична характеристика біотопів Передкарпаття за участі ценопопуляцій видів роду *Polygonatum* Mill. Софіївка, 2022.
10. РІЗНИЧУК Н. І. ВПЛИВ ЕДАФО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВ БІОТОПІВ НА ВІТАЛІТЕТ І ПОТЕНЦІАЛ ВІДТВОРЕННЯ ЦЕНОПОПУЛЯЦІЙ ВИДІВ РОДУ *POLYGONATUM* MILL. Abstracts of V International Scientific and Practical Conference Osaka, Japan 29-31 January 2020.
11. Roman Cherepanyn, Nadiya Riznychuk. Rare biodiversity of highland ecosystems as an indicator of the sustainability of the Chornohora Massif in the Ukrainian Carpathians. SECURITY IN CRISIS SITUATIONS IN THE BORDER REGIONS OF POLAND AND UKRAINE Scientific Papers of the International Scientific Conference Lublin 2022.

Викладач

Надія РІЗНИЧУК